

sve relevantne elemente moći strana u sukobu, i na osnovu poređenja svih tih elemenata, suditi o tome koja je od njih faktički jača.

Dakle, da zaključimo: ne radi se o tome da i slabiji može tući jačeg, pa da u tom smislu ne važi opšti zakon uzajamne povezanosti odnosa snaga i uspeha u borbi, već o tome da nije ostvaren pravi uvid u faktičke moći suprotstavljenih strana. U protivnom, u vojnoj delatnosti sve bi bilo toliko relativno da bi teško moglo biti reči o bilo kakvim pravilnostima.

Pukovnik u penziji
LUKA DESPENJIĆ

Determinante oblika oružane borbe i borbenih dejstava

Naša dosadašnja diskusija je pokazala da imamo dosta teorijskih problema od suštinskog značaja, koje moramo dalje raščišćavati. Među pitanja za koja smatram da imaju izvanredan doktrinarni značaj, a da do sada nisu dovoljno teorijski raščišćena, svakako spada *odnos snaga*. U našim diskusijama često se ističe da je odnos snaga glavni činilac koji utiče na ishod rata i oružane borbe. Mislim da se odnos snaga fetišizira. Zašto ovo govorim?

Znamo iz naše istorije, posebno novije, da smo uvek imali protiv sebe, posmatrano sa stanovišta klasičnih merila odnosa snaga, nadmoćnijeg neprijatelja, a možemo da pođemo i od apriornog stava da nas ni u buduće neće napadati agresor slabiji od nas, pre svega, s obzirom na merila moći koja on uvažava, jer bi se on unapred izložio prevelikom riziku poraza. Mi, dakle, možemo očekivati samo jakog agresora. I kada bi nas napao slabiji agresor, u okviru tzv. lokalne agresije, logično je očekivati da bi on bio svestrano podržan snagama svojih saveznika, što bi ga — opet mereno nekim klasičnim merilima odnosa snaga — činilo jačim od nas. Prema tome, uvek moramo polaziti od pretpostavke da ćemo imati posla sa tehnički, a u određenim fazama rata, možda i brojno nadmoćnijim agresorom. Međutim, ta njegova nadmoćnost je ipak relativna. U suštini, samo pri-

vidna. U protivnom, naša rešenost da se borimo — a mi smo rešeni da se borimo protiv svakog agresora, i u toj rešenosti imamo jasno postavljen cilj: pobediti na ovaj ili onaj način neprijatelja i očuvati nezavisnost i ustavni poredak — bila bi nelogična i pretenzije na pobedu nerealne. Prema tome, naša rešenost da se borimo i da pobedimo nije fikcija i utopija, već izraz čvrste vere u sopstvenu snagu i mogućnosti da se odbranimo od agresije. Naravno, ne smemo ni pošto potcenjivati činioce snage savremenog agresora, ali ih ne smemo ni fetišizirati.

Kad govorimo o odnosu snaga, imamo u vidu ne samo kvantitativni, već i funkcionalni odnos. Tek u tom kompleksnom sagledavanju kvantitativno-kvalitativnih veličina činilaca snaga i funkcionalnog odnosa dejstava, pokazuje se opšti odnos, opšte preimućstvo ili nadmoćnost, odnosno inferiornost. Posebno treba naglasiti te inače teško merljive veličine. Bilo bi suviše pojednostavljeno ako bismo na odnos snaga gledali samo sa kvantitativnog stanovišta, jer se mora polaziti i od tzv. nemerljivih veličina kao što je, na primer, moral. Moral, recimo, nije nikada konačno završen, pa se ne može egzaktno ni meriti. Tehnička nadmoćnost agresora, u načelu, može vršiti takav uticaj da daje pečat ratu i oružanoj borbi. Ali, ti uticaji, prema duhu i slovu koncepcije ONO i DSZ, moraju se svoditi na najmanju meru, i to na taj način što ćemo primeniti za nas najpogodnije oblike borbe i otpora kojima se mogu paralisati ti uticaji i, bez obzira na neke činioce odnosa snaga, održati kontinuitet takve oružane borbe koja daje izgled na konačan uspeh. S tih osnova prilazimo suštinskim strateškim problemima i, u njihovim okvirima, oblicima vođenja oružane borbe.

Prema tome, ako postavimo pitanje šta opredeljuje oblike oružane borbe, najrealniji odgovor bio bi da ih opredeljuju određeni zakoni koji se mogu nazvati heteronomnim. Oni, s jedne strane, održavaju delovanje onih činilaca koji vrše spoljni uticaj na naše postupanje, nezavisno od naše volje, i, s druge strane, borbenu ljudsku praksu, tj. racionalno i voljno delovanje subjektivnog faktora. Kad je reč o spoljnim uticajima misli se na jaču tehničku osnovu, odnosno na veće mogućnosti neprijatelja, čak i na brojčanu nadmoćnost u početnoj fazi rata, na druge opšte i posebne uslove.

Dakle, objektivne okolnosti određuju i naše postupke, odnosno naše oblike vođenja oružane borbe, ali se u to unosi svest subjekata koji u oružanoj borbi učestvuju, pa ona ne postaje stihija, već usmerena, svrhovita delatnost svesnih subjekata. Stoga nam izgleda logičnim ovakav red stvari: prvo, imamo zakone koji naše određene

postupke čine nužnim; drugo, imamo kategoriju uslova koji stvari i postupke čine mogućnim, i treće, imamo namere i cilj što pripada svesnom subjektivnom faktoru koji pokreće i podstiče jedne procese da bi izazvao druge, glavne, u skladu sa zakonima i uslovima. Ako od toga pođemo, dosadašnji stav naše doktrine o postojanju tri oblika cružane borbe — frontalnom, partizanskom i kombinovanom — pokazaće nam se kao razumna reakcija na stanja koja mogu nastupiti na našem ratištu.

Slažem se sa drugovima koji tvrde da mi i kad bismo to hteli, kad bismo uložili sve društvene moći, ne možemo u savremenim uslovima voditi rat po načelima klasičnog fronta. Ne možemo ni zbog toga što bi to najviše odgovaralo agresoru, koji će uvek težiti da nas na takav stav prisili. Poznato je da se njegova dejstva protežu od prve linije fronta na velike dubine, i to upotrebom vazdušnog desanta, dejstvom avijacije i drugim sredstvima. Već otuda front počinje da gubi svoje prvobitne klasične oblike, i to po sili odvijanja oružane borbe, a ne zbog toga što bi ga neko hteo ukinuti ili modifikovati. Ako stvari tako stoje, onda se takvim dejstvima agresora moramo suprotstaviti na adekvatan način. Iz toga proizilazi i položaj fronta. Sa našeg gledišta i za naše uslove, front nije kruta kategorija koja bi morala po svaku cenu da se održi kao glavna forma vođenja oružane borbe. Ako bi se išlo tom linijom, posledice bi bile vrlo teške. Znamo da su i u II svetskom ratu, pa i pre njega, oružane snage bile vezane za front. Front je bio glavna forma oružane borbe kojom se branila država. A kada je front bio razbijen, propadale su zajedno s njim oružane snage, a sa njima i država. Znači da se zbog fronta gubila državna nezavisnost. Mi hoćemo upravo da obratno postavimo celu stvar, tako da nam forme oružane borbe služe kao sredstvo, kao mogućnost da pobedimo agresora. Prema tome, front se podređuje imperativima ciljeva opštenarodnog odbrambenog rata i otuda dobija sve svoje dimenzije. On stoga za nas, u takvim uslovima, može biti od značaja samo toliko i samo dotle dok daje pozitivne rezultate. Ako bi front sa naše strane doveo oružanu borbu u krizu, bili bismo obavezni da pređemo na druge oblike vođenja oružane borbe, one pomoću kojih se može otkloniti ta kriza i dati perspektiva oružanoj borbi za njeno uspešno vođenje. Ovde se front podređuje imperativima borbe. On, dakle, egzistira u određenom obliku i mi ga ne možemo zanemariti, ali ga treba posmatrati sasvim drugog stanovišta. Jer, tamo gde se vodi oružana borba i postoji dodir zaraćenih strana, tamo je i određen oblik fronta. On nekada može da preovlađuje, kao recimo u početnoj fazi rata (da se zaštiti mobilizacija, država, odnosno dezorganizacija sistema vlasti i

sistema odbrane). Kada se prihvataju snage, front ima važnu strategijsku funkciju, mada ni tada nije jedini i najvažniji činilac strategije. Istovremeno, mobilišu se naše oružane snage na čitavoj teritoriji; one pokrivaju sve prostore u kojima bi neprijatelj mogao da vrši desante i druga dejstva. Sama ta činjenica isključuje frontalni kao jedini oblik vođenja oružane borbe. Već je u II svetskom ratu vodilo borbu oko tri miliona vojnika, izvan fronta u Evropi i Aziji. On je već tada počeo da gubi svojstvo jedine forme oružane borbe. Danas, kada su se toliko razvila sredstva i tehnologija koja omogućava pokretljivost trupa na frontu, ima još manje razloga da se njegova funkcija prenaglašava, ali mu se ipak mora dati odgovarajuće mesto u određenim strategijskim uslovima.

Drugo pitanje vezano je za ulogu fronta u našoj strategiji. Neki drugovi su to već istakli. Reč je o tome da u frontalnom obliku oružane borbe najveći deo oružanih snaga izvodi dejstva na frontalan način. Mislim da takva tvrdnja ne bi mogla biti baš kategorična. Možda će u pojedinim fazama i periodima i biti tako, ali verovatno neće biti apsolutno tako. Frontalna dejstva mogu voditi čak i pomoćne snage, jer mi, po suštini koncepcije i duhu odbrane, kako je to drug Tito zamislio, vodimo sveopštu borbu u okviru koje front vrši određenu funkciju, ali se oružana borba ne bi svodila samo na frontalne oblike. Zato je gotovo sigurno da se glavne snage neće u svim uslovima nalaziti na frontu.

Kombinovani oblik oružane borbe je, kako su to drugovi već naglasili, osnovni. Na takav oblik borbe prinudiće nas agresor, a to će biti i naš svestan izbor kao najracionalnijeg rešenja. Zatim, mi smo već stvorili strukturu oružanih snaga namenjenu za vođenje kombinovanog oblika oružane borbe. Ali kombinovani oblik oružane borbe zahteva dublja istraživanja. Kada razmišljamo o smeni oblika oružane borbe, o prelazu jednog u drugi oblik, onda obično imamo u vidu da se to odvija po šemi frontalni — kombinovani — partizanski oblik. Ali, to ne mora uvek da bude tako. Kombinovani oblik može da nastane odmah na početku sukoba, naravno ne u čitavom obliku, jer je to nemoguće.

S druge strane, postojaće faze u kojima će sva tri oblika istovremeno biti primenjena u ratnoj praksi, a preovlađivaće onaj koji je nosilac strategijskih uticaja; namerno ne kažem dejstava, nego uticaja na razvoj oružane borbe. To bi bilo glavno obeležje oblika oružane borbe. Dakle, preovlađujući je onaj oblik koji ima strategijski uticaj na vođenje oružane borbe, čak nezavisno od toga kolike su snage koje primenjuju taj oblik borbe.

Partizanski oblik oružane borbe, koji će se ispoljavati u određenim razmerama od početka i razvijati se sve dalje i dublje kao jedan od elemenata kombinovanog oblika — neki shvataju prilično bukvalno. To nije gerila, to nisu grupice. Partizanski oblik je onaj kakvog smo imali u razvijenoj fazi narodnooslobodilačkog rata, kada smo vodili manje, »sitne« borbe, ali i bojeve i operacije, kao više i složenije oblike borbenih dejstava; tu su postojali krupni pokretni udarni sastavi koji su išli sa jedne teritorije na drugu, čak sa teritorije jedne republike na teritoriju druge. Prema tome, ne smemo, niti bismo mogli svesti partizanski oblik oružane borbe na gerilu, već ga uvek moramo posmatrati kao razvijen oblik oružane borbe.

Što se tiče odnosa između oblika oružane borbe i oblika borbenih dejstava, treba istaći da su oblici borbenih dejstava konstitutivne komponente oblika oružane borbe, i ne mogu biti po načinima postupanja suprotni oblicima oružane borbe. Mogu u jednom obliku biti primenjivana različita dejstva i različiti oblici i vidovi dejstava, posebno napad, odbrana, gonjenje, odstupanje, zasede, borba u susretu itd. — ali i borbeni dejstva nose osnovne karakteristike onog oblika oružane borbe, uslova i vremena, u okviru kojih se izvode.

Međutim, kada su u pitanju oblici borbenih dejstava, nisam ubeđen da su oni ono što pod tim pojmom obično podrazumevamo. Smatram da boj, borba i operacija nisu oblici, već kategorije oružane borbe. Borba i boj pripadaju taktici i čine one kategorije oružane borbe koje daju borbi, odnosno boju, prostorne dimenzije, rasprostranjenost uslovljenu snagama koje vode borbu. Te iste snage u okviru boja ili borbe mogu da izvode sve vidove i oblike dejstava — napad, odbranu, nastupanje, gonjenje, zasedu, prepad, borbu protiv desanta, i to su oblici borbenih dejstava, a boj je dimenzija borbe koju izvode složenije taktičke jedinice. Isti je slučaj i sa operacijom kao operativnom, odnosno stratezijskom kategorijom; operaciju čini jedinstvo više bojeva i borbi. Međutim, operacija je za razliku od taktičkih kategorija u kojima se odvijaju svi procesi oružane borbe, više strukturni i funkcionalni nivo oružane borbe koji neposredno borbu usmerava na širi prostor, koordinira je radi ostvarivanja ciljeva koji imaju operativni ili stratezijski značaj, odnosno uticaj na dalji razvoj oružane borbe u celini.